

Den 25. april 1996

Bilag 22

De politiske partier

Notat til Folketingets Udvalg vedr. analyse af demokrati og magt i Danmark

udarbejdet af lektor Lars Bille
 Institut for Statskundskab, Københavns Universitet
 og lektor Jørgen Elklit
 Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet

1. *Hvad gør de politiske partier unikke?*

I et pluralistisk demokratisk system som det danske er der mange aktører, der påvirker de beslutninger, der træffes af Folketing og regering. I flæng kan nævnes de politiske partier, interesse-, erhvervs- og brancheorganisationerne, medierne, enkeltsagsbevægelserne, lobbyisterne, forvaltningsapparatet og de internationale organisationer. Blandt disse aktører udgør de politiske partier imidlertid et unikt forbindelsesled mellem vælgerne og de valgte.

For det første er de politiske partier det eneste forbindelsesled mellem vælgerne og de valgte, der er placeret på den elektorale arena samtidig med, at de er placeret i Folketing og regering; kun partierne kan og skal på én gang repræsentere og styre.

For det andet skal de politiske partier ved valgene stå til ansvar over for hele befolkningen og ikke kun over for et udsnit, som det for eksempel er tilfældet med interesseorganisationernes valgte ledelser. Det er enhver vælgers mulighed at stemme på et hvilket som helst af de opstillede partier, hvorimod det kun er interesseorganisationens medlemmer, der kan øve indflydelse på valget af dens ledelse og politik.

For det tredje er et politisk parti i princippet tvunget til – i hvert fald, hvis det er i Folketinget – at tage stilling til alle spørgsmål inden for alle politiske sagsområder. Det ikke at have et standpunkt – og derfor undlade at stemme – kan have lige så afgørende indflydelse på flertalsdannelsen som at stemme ja eller nej. De politiske modstandere skal i øvrigt nok sørge for, at manglende standpunkttagen bliver udstillet for offentligheden.

Derfor er partierne – *for det fjerde* – tvunget til at prioritere mellem de mange – ofte ufor-

enelige – ønsker og krav, dvs. de må foretage nogle prioriteringer, som de øvrige aktører er fri for at skulle foretage i samme omfang. De skal »kun« prioritere ud fra, hvad der gavner deres medlemmer, kunder, læsere, seere osv., men ikke nødvendigvis ud fra, hvad der gavner samfundet som helhed.

I kraft af den unikke position, som partierne således indtager som forbindelsesled mellem vælgerne og de valgte, er det derfor afgørende for, hvilken type af demokrati der udvikles, hvorledes partierne organiserer sig, og hvorledes de er i stand til at løse deres opgaver med hensyn til politisk mobilisering og socialisering, interessevaretagelse, politisk målformulering samt rekruttering og træning af den politiske ledelse.

I dette notat må vi dog indskrænke os til at se på enkelte centrale træk i udviklingen i de politiske partier, idet en analyse af udviklingen i styrkeforholdet mellem partierne og de øvrige aktører ville kræve en egentlig magtudredning, for eksempel således som de er blevet gennemført i Norge og Sverige.

2. *Massepartiet – og den faldende medlemstilslutning*

De politiske partier kan organisere sig på mange måder. Inden for partiforskningen har man identificeret flere forskellige partityper eller -modeller. I Danmark har den såkaldte massepartitype været dominerende i størstedelen af dette århundrede. Denne partitype er især karakteriseret ved

- 1) formaliseret medlemskab,
- 2) en permanent organisation, der også fungerer mellem valgene,
- 3) at partiledelsen er valgt af medlemmerne,